

Stilnivåer i språket – ”Plastikkirurgen suger fett”

Innan jag blev präst arbetade jag under några år som lärare på gymnasienivå. Det var på 1990-talet strax efter att skolan hade kommunaliserats och i Katrineholm, den ort där före statsministern Göran Persson hade varit kommunalråd och satt sin prägel på orten på många sätt.

Hur som helst, i ämnet svenska hade jag förmånen att ett läsår undervisa åtta klasser (fyra åk 1:or, en åk 2:a och 3 åk 3:or) vilket både var en utmaning, men också väldigt givande, då jag genom att läsa deras egenproducerade alster fick både en inblick i hur de tänkte och den språkdräkt de hade i uttrycksformen. Jag minns att detta var i internets blomstringsfas, så det hade blivit populärt att lägga ut skolarbeten som man kunde ladda ner, och vissa tog chansen och använde sig av andras verk för att själva stoltsera och undervärderade då min intelligens när de trodde att jag inte kunde spåra upp varifrån de hämtat sitt arbete”.

Men precis lika nedslående som det var att behöva påpeka för någon att de använt sig av fusk, lika trevligt var det att få möjlighet att sätta MVG (dåtidens högsta betyg) för ett verk där man som lärare bara kunde imponeras över den lingvistiska briljansen och förmågan att presentera en helgjuten slutprodukt.

Under den här tiden blev det också tydligt hur olika våra förutsättningar är för att kunna göra vår röst hörd. Har man inte den språkliga verktygslådan fullpackad med möjligheter, blir det lätt frustration för att man inte kan ge uttryck för hur man tänker, känner och tycker, och om man inte kan argumentera med ord och logik blir det lätt så att man använder andra, mer eller mindre subtila sätt att visa hur man tänker, känner och tycker, må det vara med ostracism eller nävrätt.

Rent praktiskt skulle man kanske kunna dela in språket i fyra, fem nivåer: Den mest avancerade är den akademiska, där varje ord har vägts på guldväg för att minimera oklarheter. Här är nivån så avancerad att de flesta har svårt att hänga med, man är mer eller mindre expert på sitt område.

I närheten av den hittar vi också fackspråksnivån, den teknolektiska, där man använder de ord som man behöver i sitt yrke: ekonomiska termer, datarelaterade uttryck, musikaliska begrepp och motsvarande.

Något mindre avancerat är det vårdade skriftspråket, det som vi använder i korrekt kommunikation med myndigheter och i formella sammanhang, ja, det är väl den språknivå som jag håller mig på i denna text.

Ytterligare förenklat är vardagsspråket, där vi med våra närmaste använder vardagliga och kända uttryck, och kombinerar med för oss idiomatiska uttryck.

Minst avancerat är det vulgära språket, vars ordförråd är begränsat och kryddas med könsord, svordomar och andra otidigheter.

Ingen av oss behöver vara expert på alla dessa nivåer, men om man är begränsad till bara de minst avancerade blir också ens uttrycksmöjligheter rejält kringskurna, och som i rubrikens citat kan man få svårt att utan tvetydigheter få fram sitt budskap.

*Lars-Eric Norrsäter, kyrkoherde i Söderbärke församling
mejl: lars-eric.norrsater@svenskakyrkan.se*